

Prof. dr. sc. Hrvoje Kačer, Ana Radić i Davor Radić: Pravni institut promijenjenih okolnosti u sportskom...
Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, god. 58, 1/2021, str. 89-104

Prof. dr. sc. Hrvoje Kačer,
redoviti profesor u trajnom zvanju na Pravnom fakultetu Sveučilišta u Splitu
Ana Radić i Davor Radić,
odvjetnici u društvu *Radić & Radić* d.o.o. Split

PRAVNI INSTITUT PROMIJENJENIH OKOLNOSTI U SPORTSKOM PRAVU (U POVODU COVID-A 19)

UDK: 616.2-036.21:796
DOI: 10.31141/zrpf.s.2021.58.139.89
Izvorni znanstveni rad
Primljeno: 25. listopada 2020.

Ovaj tekst bavi se raskidom ili izmjenom ugovora radi promijenjenih okolnosti, ali sve u svezi sa sportom s jedne strane, a s druge u svezi s koronavirusom, s globalnom pandemijom koja je odlučno označila početak 21. stoljeća. Glede raskida i uopće promijenjenih okolnosti na primjeru sporta, situacija je prilično loša i postoji insuficijencija kako (posebno onih specijalnih) pravnih normi, tako i prakse, posebno sudske i arbitražne prakse s odlukama na ovu temu. Ovaj tekst ima ambiciju promijeniti sadašnje stanje na bolje, a prosudba je da je COVID-19 dovoljno snažan povod za poboljšanje pravnog okvira na način da isti učinkovito djeluje ne samo glede nastalih situacija, nego i preventivno, što je posebna kvaliteta dobrog pravnog okvira.

Ključne riječi: *sport, koronavirus, COVID-19, ugovor, promijenjene okolnosti*

I. UVOD

Ovaj tekst bavi se jednim jako starim pravnim institutom (promijenjene okolnosti ili *rebus sic stantibus*) koji zapravo spada među one koji (gotovo) nikad ne gube na aktualnosti. Ono što je specifično za ovaj tekst jest da se tim pravnim institutom ne bavimo kao (samo) pravnim institutom građanskog prava, nego u prvom redu kao institutom sportskog prava, a unutar sportskog prava, sportskog građanskog prava.¹

Ono što predstavlja predmet ovoga teksta dobilo je novi kontekst uslijed globalne pandemije COVID-a 19. Radi se o raskidu ili izmjeni ugovora (u prvom redu ugovora o radu ili o profesionalnom igranju, ali i bilo kojeg drugog ugovora u

¹ Status pravne grane ne dobiva se dekretom niti rješenjem nekog nadležnog tijela, što zapravo i usložnjava i pojednostavljuje stvar. **Usložnjava** zato što nema mogućnosti tvrditi (i biti u pravu) kako je status stečen na određeni datum i sl., nego jednostavno nakon što se stekne određena kritična masa koja, na temelju manje ili više jasnih i prihvaćenih kriterija, polazi od toga da i ta pravna grana postoji (kriteriji mogu biti npr. specijalistička savjetovanja, kvantiteta i kvaliteta objavljenih tekstova iz tog pravnog područja itd. **Pojednostavljuje** zato što nitko nema formalnu zapreku tretirati bilo koji dio pravnog sustava i pri tome mu dati i naziv. Vidjeti više o tome u: Hrvoje Kačer, Blanka Kačer, Jozo Čizmić, „Uvod“, u: Hrvoje Kačer et al., *Sportsko pravo*, Pravni fakultet Sveučilišta u Splitu, Split, 2018., str. 15-22.

sportu, odnosno povezanog sa sportom) radi promijenjenih okolnosti,² a u sportu se dogodio ne samo globalni prekid svih sportskih natjecanja (uz jako rijetke iznimke, kao npr. nogomet u Bjelorusiji i Sjevernoj Koreji), nego čak i stroge zabrane bilo kakvog treniranja u skupinama i na igralištima, sve uz najavu da će natjecanja (kada ih bude) biti najprije bez publike, a kada i bude publike, to će biti uz tzv. socijalnu distancu, što je ogromna, čak dramatična promjena u odnosu na „normalno stanje“.³ Razni sponzori, oglašivači i uopće oni koji ulažu u sport, izgubili su interes jer natjecanja nema, publike nema, mediji nemaju o čemu izvještavati, pa sport zapravo prestaje biti „izlog u svijet“ *sui generis* koji potiče ulaganja. Umanjen je i interes ulaganja u mlade sportaše kada se uopće ne zna što će biti sa sportom, a to može biti dramatično po karijere i dosege koji su još daleko od stabilnih. Objektivno su svi, ne samo sportaši i brojni prateći timovi (od trenera do liječnika), nego i samo simpatizeri i pratitelji sporta, doživjeli i još doživljavaju pravu paniku da se stvari više nikada neće „vratiti u normalu“. Odjednom je zaživio potpuno novi, ali svima razumljiv pojam „novo normalno“. Zapravo, izgleda da se radi o jednom novom pravnom standardu, pa makar i uz dodatak *sui generis*.

Temeljna ambicija ovog teksta je (barem na znanstvenom planu) „**otvoriti temu**“ (inače su mediji prepuni i tekstova i općenito podataka, ali je to daleko od bilo kakve, posebno od znanstvene analize) i potaknuti (mnoge) druge na pisanje o njoj. Cilj kojem u konačnici težimo jest da se stvori novi pravni okvir, okvir koji će urediti materiju na način da tvorci pravne norme (za one autonomne to se podrazumijeva, za one kod klasičnog državnog prava to je rijedak slučaj) stvore (daleko) bolji pravni okvir od postojećeg, što je već samo po sebi velik doprinos, kako pravnoj sigurnosti, tako i vladavini prava što bi morali biti stupovi temeljci svake pravne države.

Unatoč tome što se ovaj tekst (primarno) bavi stanjem u domaćem (hrvatskom) pravu, narav stvari je takva da će se izvedeni zaključci, sigurno, moći (i to jako lako) primijeniti na velik broj drugih država, od neposrednog okruženja pa dalje.

II. PRAVNI IZVORI

Kao što je to i inače slučaj u bilo kojem drugom pravnom pitanju, temeljni pravni izvor glede raskida i izmjene ugovora u svezi s COVID-om 19 jest po naravi stvari (kao najviši pravni akt, NEKE VRSTE NADZAKONA) svakako Ustav Republike

² Makar *prima facie* može izgledati čudno, prihvatili bismo rado da tu „titulu“ koronavirus (COVID-19) zadrži za cijelo tisućljeće ili barem stoljeće. To bi nam zajamčilo da se nikakvo veće zlo neće dogoditi.

³ Nacionalni je stožer donio odluku o dopuštanju dolaska publike na natjecanja (uz ispunjenje potrebnih uvjeta), a nije se moguće oteti utisku da je to u izravnoj svezi s teniskim spektaklom koji je (u sklopu niza takvih događanja u više država pod zajedničkim nazivom ADRIA TOUR) u Zadru organizirao najbolji tenisač svijeta Novak Đoković 21. – 22. lipnja 2020. god. Ta prosudba nema negativan predznak, radi se samo o konstataciji.

Hrvatske.⁴ Nakon Ustava, to značenje ima Zakon o obveznim odnosima⁵ kao s jedne strane *sedes materiae* obveznog prava, ali i supstitut nedostajućoj kodifikaciji građanskog prava ili Građanskom zakoniku u Republici Hrvatskoj s druge strane.⁶ To je i Zakon o sportu,⁷ kao *lex specialis* kada je u pitanju pravna regulativa sporta, makar se nažalost uopće ne bavi ni ugovorima ni promijenjenim okolnostima⁸ (ali ni brojnim drugim važnim pravnim pitanjima).

Značenje pravnog izvora, svakako, ima i bilo koja druga pravna norma, zakonske ili podzakonske razine, koja se bavi onim problemima kojima se bavimo u ovom tekstu.

Izvor je i Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda,⁹ s pripadajućim protokolima od kojih se na pravo vlasništva posebno odnosi onaj pod brojem 1, pri čemu je *in concreto* jako značajno to što Ustavni sud Republike Hrvatske, kao i Europski sud za ljudska prava,¹⁰ izuzetno široko tumače pojam prava vlasništva. Po našem mišljenju to je dostatno široko da obuhvati ono čime se bavimo u ovom tekstu – prava – tražbine iz sportskih ugovora u najširem mogućem značenju toga pojma.

Očito je i da su sudska praksa i pravna znanost¹¹ izvori prava *sui generis*. Pri tome apsolutno posebno značenje imaju odluke Ustavnog suda Republike

⁴ Ustav Republike Hrvatske (Narodne novine, 56/90., 135/97., 8/98. – pročišćeni tekst, 113/00., 124/00. – pročišćeni tekst, 28/01., 41/01. – pročišćeni tekst, 55/01. 76/10 – promjena Ustava, 85/10. – pročišćeni tekst, 5/14 – nastavno: Ustav ili Ustav RH ili Ustav Republike Hrvatske).

⁵ Zakon o obveznim odnosima (Narodne novine, br. 35/05., 41/08., 125/11., 78/15., 29/18 – nastavno: Zakon o obveznim odnosima ili ZOO). Vidjeti više o raskidu i izmjeni zbog promijenjenih okolnosti u: Ivica Crnić, *Zakon o obveznim odnosima*, šesto izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Pravo 88, Organizator, Zagreb, 2016., Vilim Gorenc, Loris Belanić, Hrvoje Momčinović, Ante Perkušić, Andrea Pešutić, Zvonimir Slakoper, Mario Vukelić & Branko Vukmir, *Komentar Zakona o obveznim odnosima*, Narodne novine, Zagreb, 2014., Hrvoje Kačer, Aldo Radolović & Zvonimir Slakoper, *Zakon o obveznim odnosima s komentarom*, Poslovni zbornik, Zagreb, 2006.; Vilim Gorenc, Zlatko Česić, Hrvoje Kačer, Hrvoje Momčinović, Drago Pavić, Ante Perkušić, Andrea Pešutić, Zvonimir Slakoper, Ante Vidović, Branko Vukmir, *Komentar Zakona o obveznim odnosima*, RRIF plus, Zagreb, 2005.

⁶ Vidjeti više o tome u: Hrvoje Kačer, Blanka Kačer, „Razlozi *pro et contra* donošenja Hrvatskog građanskog zakonika“, *Liber Amicorum in honorem Aldo Radolović*, Pravni fakultet Sveučilišta u Rijeci, Rijeka, 2018., str. 669.-680.

⁷ Zakon o sportu (Narodne novine, br. 71/06., 150/08., 124/10., 124/11., 86/12., 94/13., 85/15., 19/16. – ispravak, 98/19., 47/20 – nastavno: ZOS ili Zakon o sportu).

⁸ Vidjeti više u: Hrvoje Kačer, Ante Perkušić, Blanka Ivančić-Kačer, „Postoji li u Republici Hrvatskoj (kvalitetno) sportsko pravo?“, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu*, god. 49., broj 4/2012 (106), str. 727.-739.

⁹ Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (Narodne novine – Međunarodni ugovori broj 18/97., 6/99. – pročišćeni tekst, 8/99. – ispravak, 14/02., 13/03., 9/05., 1/06., 2/10. – nastavno: Konvencija ili Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda).

¹⁰ Potpuno je sigurno da je i nedavni izbor profesorice Ksenije Turković za potpredsjednicu tog suda doprinos afirmaciji hrvatskog prava.

¹¹ S obzirom na prirodu stvari, pravni izvor praktično su svi udžbenici građanskog prava, svi komentari zakona o obveznim odnosima, ali i prvi sveučilišni udžbenik iz Sportskog prava...

Hrvatske i Europskog suda za ljudska prava i općenito *acquis communautaire*,¹² a treba zaključiti da su domaća (hrvatska) sudska praksa (uključujući i arbitraže) i pravna znanost (**više**), a strana sudska praksa (uključujući i arbitraže, a posebno specijalizirani arbitražni sud pri Međunarodnom olimpijskom odboru Court of arbitration for sport)¹³ i pravna znanost (**manje**) još uvijek jako insuficijentni. Treba se svakako nadati da će se ti nedostaci s vremenom sve više smanjivati, jer razlike u

¹² Vidjeti više u: Jasna Omejec, *Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda u praksi Europskog suda za ljudska prava – STRASBOURŠKI ACQUIS*, drugo i dopunjeno izdanje, Novi informator, Zagreb, 2014. (1552 stranice); Snježana Bagić, *Načelo razmjernosti u praksi europskih sudova i njegov utjecaj na praksu sudova u Hrvatskoj*, doktorska disertacija obranjena na Pravnom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, prosinac 2013. (527 stranica).

¹³ U nastavku navodimo neke osnovne informacije o tom iznimno važnom međunarodnom sudu izvor: www.tas-cas.org:

Sjedište CAS-a

Avenija Château de Béthusy de Beaumont 2

CH-1012 Lausanne, Švicarska

Tel: (41 21) 613 50 00

Fax: (41 21) 613 50 01

Opća pitanja: informacije (na) tas-cas.org Pitanja o medijima: mediji (na) tas-cas.org Dostavljanje prijava i izložaka: postupci (at) tas-cas.org Antidoping odjel: [antidoping \(at\) tas-cas.org](mailto:antidoping@tas-cas.org)

Radno vrijeme: 8:00 – 18:00 (telefon 9:00 – 17:00)

Glavni tajnik: g. Matthieu Reeb

Šef financija i uprave: g. Miguel Abelairas

Savjetnici: g. Antoine Bonnet (F/E) (voditelj Službe za posredovanje), g. Fabien Cagneux (F/E), gđa Estelle de la Rochefoucauld (F/E), g. Antonio de Quesada (F/E/Es) (voditelj Arbitražnih službi), gđa Delphine Deschenaux-Rochat (F/E), dr. Jean-Philippe Dubey (F/E) (voditeljica znanstvenog odjela), gđa. Carolin Fischer (E/De/F), gđa. Kendra Magraw (E), G. Brent Nowicki (E) (upravni savjetnik, antidoping odjel), gđa Pauline Pellaux (F/E), gđa Andrea Zimmermann (Ž/DE).

Odjel za borbu protiv dopinga:

Avenue de Rhodanie, 60

CH-1007 Lausanne, Švicarska

Adresa e-pošte: [antidoping \(at\) tas-cas.org](mailto:antidoping@tas-cas.org)

Upravni savjetnik: g. Brent Nowicki

Decentralizirani uredi

Oceanija

28. Razina, Deutsche Bank

PlaceCorner Hunter & Phillip Streets

Sydney NSW 2000

Australija

Tel: (61 2) 9230 5348, (61 2) 9230 4614

Fax: (61 2) 9230 5333

Stalna tajnica: gđa Miriam Stiel

Međunarodni centar za rješavanje sporova **Sjeverne Amerike** (ICDR) /

Američka arbitražna udruga (AAA)

120 Broadway, 21. kat

SAD – New York, NY 10271

Tel: (1 212) 716 39 31

Fax: (1 646) 663 30 80

Stalni tajnik: Gospodin Richard W. Naimark

odnosu na ono što nema veze sa sportom stvarno su prevelike i narav stvari zahtijeva što posebni pravni okvir, posljedično i specijalizirane i znanost i praksu.

S obzirom na to da se radi o problemima ili dvojabama sportskog prava, značenje pravnog izvora ima i sve ono što spada u tzv. autonomno sportsko pravo, naravno pod uvjetom usklađenosti s tzv. državnim pravom, što je *condicio sine qua non*. Pri tome mislimo kako na one nacionalne izvore, tako i na međunarodne,¹⁴ a njih je u svezi sa sportom inače mnogo uvijek, pa tako i uz aktualnu poveznicu COVID-19 koja postoji u ovom tekstu. Naravno, u primjeni na pravni okvir bilo koje druge države (ako je taj okvir mjerodavan) pravni izvor su i sve pravne norme državnog prava te konkretne države.

III. (KRATAK) POVIJESNI PREGLED

III.1. O KORONAVIRUSU ILI COVID-u 19

Glede koronavirusa smatramo kako na ovom mjestu trebamo ukazati na podatke – **činjenice** (zbog ograničenosti prostora **nismo** se bavili onim što je globalnoj pandemiji COVID-a 19, koju kolokvijalno svi nazivamo koronavirus, prethodilo, kao npr. SARS, ebola u Africi itd.).

Kada je 31. prosinca 2019. Kina priznala da je zabilježeno grupiranje oboljelih od upale pluća u Wuhanu, gradu u provinciji Hubei, neki su smatrali da je to rana informacija, a jako brzo su se pojavile sumnje da su pravi korijeni COVID-a 19 (pa i saznanja o njima) nastala daleko ranije, dakle čak i prije svjetskog natjecanja (Svjetske vojne igre) koje se baš u Wuhanu održalo u 2019. godini. Možda je manje bitno kada je COVID 19 nastao, bitnije je da još uvijek nije pronađeno cjepivo i da se svijet, barem donekle, naučio ponašanju u borbi protiv ove pandemije, što je zasigurno utjecalo na manji broj i oboljelih i umrlih od mnogih predviđanja. Vrijeme će tek potvrditi što je najbolji način borbe, ali za sada izgleda da je najbolji model onaj koji je prihvatilo (pored ostalih) i hrvatsko zdravstvo (koji se svodi na jaku prevenciju, uključujući i samoizolaciju i karantene), a da je pogreška (plaćena mnogim životima) pristup Švedske (koja ga ni do danas nije promijenila), te početni pristup SAD-a i Engleske (koji se svodio na nadu da će izlaganje virusu stvoriti antitijela kod izloženih osoba, te da će tako nastati tzv. kolektivni imunitet ili imunitet krda).

¹⁴ Zasigurno je najpoznatiji takav akt World Anti-Doping Code 2021 koji je donijela WADA (WORLD ANTI-DOPING AGENCY) i koji će biti na snazi od 1. siječnja 2021. Do tada je na snazi istoimeni (World Anti-Doping Code) propis uz jedinu razliku u broju 2015 umjesto 2021.

Svakako se radi o pojavi (događaju) koja nije uzrokovala najviše smrti u povijesti,¹⁵ čak ni oboljelih, neki su je čak potcjenjivački uspoređivali s gripom, ali je sigurno da je to, sagledavajući „problem“ što šire, nešto što je prouzročilo toliko katastrofalne posljedice (i uzrokuje ih i danas, makar je stanje bitno različito od države do države) da se **svrstava u najveće svjetske katastrofe** (ni ratovi nisu prouzročili takav udar na svjetsko gospodarstvo kao COVID-19, npr. svjetski turizam će, uz mnogo sreće, ostvariti cca 10 % prošlogodišnjih rezultata, optimističke prognoze za Hrvatsku koja se smatra gotovo kao korona *free* država govore o 10-30 % u usporedbi sa 2019. godinom, a malo je poznato da zračni prijevoz, koji je praktično globalno blokiran već cca tri mjeseca,¹⁶ ne može niti za godinu dana ostvariti prošlogodišnje rezultate, čak i da nema drugih ograničenja, jer pravila struke za pilote koji toliko dugo nisu letjeli, imperativno traže dugotrajne vježbe u simulatorima kojih nema dovoljno, slično kao što su respiratori „usko grlo“ u gotovo svim bolnicama osim moguće njemačkih).

III.2. GLEDE PROMIJENJENIH OKOLNOSTI

Pravni institut promijenjenih okolnosti, svakako, nije neka posebna novota, možemo ga slobodno nazvati dosta starim pravnim institutom. Vjerujemo kako upravo okolnosti kao što je globalna pandemija COVID-a 19 za posljedicu imaju potvrdu koliko je to važan pravni institut (u prvom redu ugovornog prava) i koliko zapravo nije prijepor u tome hoćemo li ga, nego samo koliko ćemo ga **uvvažavati**. Drukčije bi to vrijedilo za potpuni pravni nered i pravnu nesigurnost (umjesto pravne sigurnosti) i vladavinu neprava (umjesto vladavine prava) što je potpuno suprotno željama svih ili barem svih dobronamjernih. U starom je vijeku apsolutnu prednost svakako imalo načelo *pacta sunt servanda*, koje znači da ugovor treba i poštovati i provoditi onako kako glasi. Treba priznati da je to potpuno logično, ali samo kod onih odnosa koji ne uključuju protok duljeg vremena između početka i kraja razdoblja važenja nekog ugovora. Ako se nešto kupi ili plati i od kupnje do isplate prođe dan, dva ili tri, tu gotovo da i nema prostora za primjenu instituta

¹⁵ EPIDEMIOLOŠKI PODACI

Informacije o novom koronavirusu (SARS-CoV-2) i COVID-19 bolesti **na dan 10. VI. 2020.**

Laboratorijski potvrđenih oboljelih od COVID-19 bolesti u svijetu (izvor ECDC): 7.210.462

Broj umrlih u svijetu (izvor ECDC): 411.195

Broj oboljelih u Europi (EU/EEA i UK – izvor ECDC): 1.449.988

Broj umrlih u Europi (EU/EEA i UK): 169.778

Broj oboljelih u Hrvatskoj: 2.249

Broj umrlih u Hrvatskoj: 106.

Oboljeli su registrirani u svim županijama Republike Hrvatske.

Od ostalih zemalja svijeta ističemo broj oboljelih u Sjedinjenim Američkim Državama (1.979.850), Brazilu (739.503), Rusiji (485.253), Ujedinjenom Kraljevstvu (289.140), Španjolskoj (241.966), Italiji (235.561), Njemačkoj (184.861), Turskoj (172.114), Francuskoj (154.591), Iranu (175.927), Kanadi (96.642), Saudijskoj Arabiji (108.571), Kini (84.198) (izvor ECDC, podaci za dan 10. VI. 2020.). Izvor: www.hzjz.hr

¹⁶ Računajuči do sredine lipnja 2020. god.

promijenjenih okolnosti. *A contrario*, ako bi se radilo o dugoročnom ugovoru o najmu ili zakupu, koji na primjer prvih pet godina obostrano funkcionira bez zamjerke, onda je potpuno logično očekivati ili barem dopustiti mogućnost događaja (npr. devalvacija, veliki porast troškova života...) koji je takav da bi potpuno sigurno, i u slučaju da su ga stranke predvidjele, za posljedicu imao to što ugovor uopće ne bi bio sklopljen ili ne bi bio sklopljen s istim sadržajem kojim je sklopljen. U aktualnom vremenu upravo COVID-19 pokazuje, na globalnoj razini, koliko su promijenjene okolnosti u turističkoj godini 2020. u usporedbi sa 2019. godinom, na primjer kod takozvanih flotnih narudžbi automobila za potrebe rent-a-car društava, uzimanja u najam turističkih kapaciteta po principu puno za prazno i drugo. U svim tim situacijama zapravo pojavljuje se pitanje značenja ugovorne klauzule *rebus sic stantibus*, što je latinski naziv za klauzulu ili institut promijenjenih okolnosti.

Vraćajući se u doba rimskog prava, ponovit ćemo da se rješenje tražilo u pridržavanju načela *pacta sunt servanda*, ali na način da se viša sila, dakle *vis maior*, to jest događaj koji istodobno nije moguće ni predvidjeti ni izbjeći, tumačio dosta široko. Dakle, slobodno možemo kazati da se, čak i u rimskom pravu, makar „na mala vrata“ primjenjivao institut *rebus sic stantibus*. Postoji čitav niz primjera u stranim pravima koji je pokazivao ograničenost normative i prakse kod kojih načelo *rebus sic stantibus* nije bilo jasno prihvaćeno, nego se praktički primjenjivalo skoro pa potajno, samo kada bi bez te primjene rezultati stvarno bili apsurdni. U teoriji se često spominje presuda francuskog Kasacijskog suda iz 1876. godine u sporu o takozvanom Kraponskom kanalu.¹⁷ Tu je zauzet stav da **ne spada** u nadležnost sudova uzimati u obzir promijenjene okolnosti, ma koliko one bile značajne i ma koliko pogađale interese stranaka. O kolikom se sudskom apsurdno radi, jasno govori činjenica da je problem bio u ugovoru o korištenju kanala za navodnjavanje koji je sklopljen još u 16. stoljeću, pa je nakon praktično tri stoljeća, uslijed pada vrijednosti novca, došlo do toga da je naknada postala samo simbolična. Nažalost, sudovi, uz potporu tadašnje teorije, ni u ovakvim okolnostima **nisu bili baš skloni prihvatiti ono što je pravedno i pravično**, nego su praktično pozivali na slijepu primjenu ugovora. Koliko je tada normativa bila nepotpuna ili insuficijentna jasno pokazuje činjenica da velike građanske kodifikacije, kako iz 19. tako i s početka 20. stoljeća (uglavnom) **ne prihvaćaju institut promijenjenih okolnosti** kao opće pravilo. Tu možemo kao primjer staviti i francuski Code Civil, i austrijski ABGB i njemački BGB, kao i švicarski Zakon o obvezama – svi ovi zakonici doneseni u razmaku od stotinjak godina po ovom pitanju imaju praktično isti stav, dakle nemaju pravila koja bi omogućila neposrednu primjenu ovog instituta. Tek talijanski **Codice civile** iz 1942. godine u člancima 1467 i 1468 **usvaja opće pravilo** o pravu na raskid ugovora zbog promijenjenih okolnosti. Tu treba priznati da je talijanska i znanost i praksa i prije toga bila donekle revolucionarna, u smislu širenja prostora za raskid zbog promijenjenih okolnosti i izvan slučaja *vis maior*.

¹⁷ Vidjeti više u: Silvija Petrić, „Izmjena ili raskid ugovora zbog promijenjenih okolnosti prema novom Zakonu o obveznim odnosima“, *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci*, (1991.) v.28, br. 1/2007., str. 110. i dalje.

Glede talijanskog prava se, barem donekle disonantni, glasovi čuju jedino u vrijeme primjene starog *Codice civile* (od 1866. do 1942. godine), no stupanjem na snagu nove građanske kodifikacije institut je i na legislativnoj razini priznat kao opće pravilo za sve ugovore, pa čak i jednostrano obvezujuće. Ovim odredbama u talijanskom je pravu zapravo prihvaćena klasična teorija klauzule *rebus sic stantibus*. Dio pravne teorije osnovu ovog pravila nalazi ili u primjeni načela *ekvivalencije uzajmnih prestacija* koje je povrijeđeno zbog promjene okolnosti. Druga grupa autora prihvaća teoriju *implicitnog uvjeta*, tj. smatra da su se stranke obvezale pod prešutnim uvjetom da stvari ostanu onakve kakve su bile u vrijeme zaključenja ugovora.¹⁸

Treba priznati da je u nekim velikim zakonicima, koji nisu imali takva opća pravila, postojala praksa koja je dopuštala „na mala vrata“ primjenu instituta *rebus sic stantibus* i bila rezultat nekih posebnih odredbi koje su imale vrlo ograničenu primjenu. Tako je na primjer austrijski ABGB u paragrafu 936 dopustio pozivanje na promijenjene okolnosti, **ali samo kod predugovora**. Gotovo sto godina kasnije BGB je u članku 610 predvidio primjenu ove klauzule **samo kod predugovora o zajmu** i to **samo ako** su se imovinske prilike za najmprimca u međuvremenu toliko pogoršale da je postalo neizvjesno hoće li moći vratiti zajam. Možemo kazati kako je taj paragraf 610 BGB-a zapravo predstavljao konkretizaciju pravila iz paragrafa 321 koji predviđa institut prigovora neizvjesnog ispunjenja ugovora. U nekim pravnim sustavima, kao što je primjerice francuski, sudska je praksa i dalje neskla široj primjeni koncepcije *rebus sic stantibus*. U građanskim stvarima, tamo gdje bilježimo odstupanje *in favorem* tog načela, sudska praksa rješenje nalazi u elastičnijem i proširenom tumačenju pojma *vis maior*.¹⁹ S jedne strane zahtijeva se da je došlo do apsolutne nemogućnosti ispunjenja obaveze, a s druge strane relativizira se pojmove nepredvidivosti i nesavladivosti događaja kao bitnih elemenata pojma *vis maior*.

¹⁸ Ibidem, str. 116 i dalje.

¹⁹ Ovdje vrijedi ukazati na sudsku praksu vodeće i krovne sportske arbitražne ustanove u pogledu tumačenja pojma „više sile“. Tako je pravni princip *vis maior* Arbitražni sud za sport (CAS) razmatrao i primjenjivao u svojim predmetima, što je dovelo do toga da se sada o tome radi kao dobro utvrđenoj sudskoj praksi i doktrini jer se više puta raspravljalo o tom pravnom pitanju u brojnim sudskim sporovima. U predmetu broj CAS 2015/A/3909 (*Club Atlético Mineiro v. FC Dynamo Kyiv*, pravorijek od 9. X. 2015.) Arbitražni je sud zauzeo pravno shvaćanje da je pravni pojam više sile široko i međunarodno prihvaćen i vrijedi te primjenjiv prema švicarskom zakonu. Naime, u okviru sudske prakse CAS-a, viša sila podrazumijeva objektivnu (ne osobnu) prepreku koja je izvan kontrole „obvezne strane“, zbog čega je izvršavanje obaveza nemoguće. Sudska praksa CAS-a je, primjerice, u odluci broj CAS 2013/A/3471 (*FC Dnipro v. Football Federation of Ukraine (FFU)*, pravorijek od 16. VI. 2014.) upozorila da bi se uvjete za pojavu *vis maior* trebalo usko tumačiti jer viša sila predstavlja izuzetak od obvezujućeg učinka obaveze (ovakvo stajalište CAS-a zasniva se na ranijem pravnom shvaćanju toga suda u predmetu broj CAS 2006/A/1110 (*PAOK FC v. Union des Associations Européennes de Football (UEFA)*, pravorijek od 25. VIII. 2006.). Naposljetku, i Savezni vrhovni sud Švicarske (*Swiss Federal Tribunal*) koji je zadužen za preispitivanje odluka Arbitražnog suda za sport, u svom je predmetu broj 2C_579/2011 potvrdio pravno shvaćanje pojma *vis maior* i to na način da je, između ostalog, naveo da se viša sila odvija u prisutnosti izvanrednih i nepredvidivih događaja izvan sfere aktivnosti dotične osobe. Izvor: web-stranica www.tas-cas.org.

Što se njemačkog prava tiče koje je nama daleko bliže, uvođenje prakse pokušava se riješiti u okviru BGB-a. BGB nije definirao pojam nemogućnosti, a oslobođenje od obveze je izričito povezao u brižljivost koju je dužnik pokazao, što je ostavilo mogućnost jako ekstenzivnog tumačenja. Sudovi su pojam nemogućnosti proširili i na takozvanu ekonomsku nemogućnost, što se tumači kao koncept dobre vjere koji od stranaka zahtijeva lojalnost i poštovanje situacije s ugovarateljem. To, istina, nije omogućilo izmjenu ugovora nego samo oslobađanje dužnika od odgovornosti. To je potaklo sudsku praksu na razvijanje teorije ekvivalencije prestacija koja se temelji na konceptu dobre vjere (Treu und Glauben) iz članaka 242 i 157 BGB-a. Tek 20-ih godina prošlog stoljeća njemački je vrhovni sud prihvatio teoriju otpadanja odnosno poremećaja osnove posla koja se shvaća kao od obje strane prihvaćena predstava o nastupu ili nenastupu određenih okolnosti.

Zakon o obveznim odnosima donekle je odstupio od rješenja u istoimenom zakonu koji je prethodio i koji je bio donesen još u bivšoj državi, ali i čvrsto prihvatio da ovaj pravni institut ima i mora imati svoje mjesto u normativi i praksi. Ni teorija se ovom stavu nije (ili barem nije bitno) protivila.

Izmjena kojom je isključeno pravo stranke da se poziva na promijenjene okolnosti u slučaju kada joj ispunjenje obveze nije otežano, ali je dovelo do osujećenja cilja ugovora, znači bitno sužavanje primjene pravila o promijenjenim okolnostima i zapravo odražava pravno-politički stav zakonodavca da je prvenstveni cilj instituta zaštita načela ekvivalencije prestacija što, kako je izloženo, ne mora biti jedina negativna posljedica promjene okolnosti za stranku. Promjene u sustavu sankcija izvršene su u skladu s rješenjima koje prihvaća suvremeno pravo, no, nažalost, zbog nedovoljne preciznosti zakona otvaraju neke dileme i omogućavaju različita tumačenja. To posebno stoga što su zadržana u neizmijenjenom obliku neka stara rješenja koja dijelom kolidiraju s poželjnim i na jezičnoj razini prihvatljivim tumačenjem novih pravila. Zapravo, temeljni problem je u tome što nije iskorištena prilika da se do kraja i sasvim jasno definiraju ne samo ovlasti i jedne i druge stranke u situaciji kada se jedna poziva na promijenjene okolnosti, nego i ovlasti suda. Smatramo da je propuštena i prilika da se razmisli o proširenju radijusa djelovanja ovih pravila i na besplatne ugovore, makar u ograničenom opsegu i s drukčijim sustavom prava za pogođenu stranku. Sve ovo znači da će konačne odgovore na pitanja koja su ostala otvorena ipak morati dati sudska praksa.²⁰

IV. ANALIZA ILI RAŠČLAMBA

U ovom smo tekstu odlučili istražiti, u svjetlu pandemije koronavirusa (COVID-19), jedan pravni institut (promijenjene okolnosti) koji je, istina, postojao i ranije, ali je sada, u svezi s koronavirusom, poprimio **daleko veće značenje** i **drukčija obilježja**. Sve to zajedno čini cjelinu koja, po našem mišljenju, zahtijeva i zaslužuje istraživanje, **daje razloga dopustiti vjerovanje da će doći i do novih**

²⁰ Silvija Petrić, op. cit., str. 155.

zaključaka. U prvom su planu aktualni zahtjevi klubova širom svijeta da igrači smanje svoja ugovorena potraživanja u situaciji u kojoj je budućnost u svakom pogledu potpuno neizvjesna (naravno, nitko ne misli da sporta neće više biti, ali je pravo pitanje je li npr. sport bez gledatelja ili s gumenim lutkama koje „glume“ gledatelje i snimljenim navijanjem uopće sport.

IV.1. RASKID ILI IZMJENA ZBOG PROMIJENJENIH OKOLNOSTI

Više ili manje potpuno je jasno da moderno pravo (i kod nas i u svijetu) prihvaća institut promijenjenih okolnosti. To vrijedi općenito, pa posljedično vrijedi i za sport i sportske ugovore, kako općenito, tako i posebno u svezi s COVID-om 19. Hrvatski *lex specialis* (Zakon o sportu) **ne sadrži** ni jednu jedinu odredbu o ugovorima, pa posljedično, logično, ni o promijenjenim okolnostima, a ključne odredbe iz Zakona o obveznim odnosima o promijenjenim okolnostima jesu:²¹

4. Izmjena ili raskid ugovora zbog promijenjenih okolnosti

Pretpostavke za raskid

Članak 369.

(1) Ako bi zbog izvanrednih okolnosti nastalih nakon sklapanja ugovora, a koje se nisu mogle predvidjeti u vrijeme sklapanja ugovora, ispunjenje obveze za jednu ugovornu stranu postalo pretjerano otežano ili bi joj nanijelo pretjerano veliki gubitak, ona može zahtijevati da se ugovor izmijeni ili čak i raskine.

(2) Izmjenu ili raskid ugovora ne može zahtijevati strana koja se poziva na promijenjene okolnosti ako je bila dužna u vrijeme sklapanja ugovora uzeti u obzir te okolnosti ili ih je mogla izbjeći ili savladati.

(3) Strana koja zahtijeva izmjenu ili raskid ugovora ne može se pozivati na promijenjene okolnosti koje su nastupile nakon isteka roka određenog za ispunjenje njezine obveze.

*(4) Kad jedna strana zahtijeva raskid ugovora, ugovor se neće raskinuti ako druga strana **ponudi ili pristane da se odgovarajuće odredbe ugovora pravično izmijene.***

(5) Ako izrekne raskid ugovora, sud će na zahtjev druge strane obvezati stranu koja ga je zahtijevala da ovoj naknadi pravičan dio štete koju trpi zbog toga.

Dužnost obavještanja

Članak 370.

Strana koja je ovlaštena zbog promijenjenih okolnosti zahtijevati izmjenu ili raskid ugovora dužna je o svojoj namjeri obavijestiti drugu stranu čim sazna da su takve okolnosti nastupile, a ako to ne učini, odgovara za štetu koju je druga strana pretrpjela zbog toga što joj zahtjev nije bio na vrijeme priopćen.

²¹ Vidjeti više o promijenjenim okolnostima baš u komentaru odgovarajućih odredbi Zakona o obveznim odnosima navedenima u bilješci broj 5 ovog teksta.

Okolnosti značajne za odluku suda

Članak 371.

Pri odlučivanju o izmjeni ugovora, odnosno o njegovu raskidu sud će se rukovoditi načelom savjesnosti i poštenja, vodeći računa osobito o svrsi ugovora, o podjeli rizika koja proizlazi iz ugovora ili zakona, o trajanju i djelovanju izvanrednih okolnosti te o interesima obiju strana.

Odricanje od pozivanja na promijenjene okolnosti

Članak 372.

Strane se mogu ugovorom unaprijed odreći pozivanja na određene promijenjene okolnosti, osim ako je to u opreci s načelom savjesnosti i poštenja.

Ovdje naglašavamo da članak 369. Zakona o obveznim odnosima nije dao odgovor na pitanje u pogledu puta pravne zaštite stranaka uslijed promijenjenih okolnosti, odnosno da odredbe Zakona o obveznim odnosima nisu precizno uredile hoće li se budući postupak između stranaka voditi kroz pravila parničnog ili izvanparničnog postupka. Autori su mišljenja, o čemu govori i dosadašnja nepromijenjena sudska praksa, da – kada se traži izmjena ili raskid ugovora uslijed promijenjenih okolnosti, a stranke prethodno o tome nisu postigle sporazum – postupak treba voditi kroz parnični postupak i to podnošenjem tužbe pred stvarno i mjesno nadležnim redovnim sudom ili arbitražnim sudom (npr. arbitražna ustanova nekog nacionalnog sportskog saveza). Ovo sve posebno iz razloga što parnični postupak predstavlja temeljni sustav pravne zaštite, a pravni put zaštite primjenjuje se uvijek kada nije zakonom izričito propisan ili kada s obzirom na prirodu pravnog posla nije predviđen izvanparnični put sudske zaštite (kao iznimka).

Iz odredbe čl. 369. st. 1. ZOO-a moglo bi se zaključiti kako je pravilo da se mora ponajprije pokušati izmjena ugovora, a tek ako za nju nema osnove ili suglasnosti obje ugovorne strane, dopušten je raskid ugovora putem suda.²² Tako je primjerice u Republici Hrvatskoj igrač i/ili klub kao tužitelj aktivno legitimiran za podnošenje tužbe pred sudom radi izmjene ili raskida ugovora uslijed promijenjenih okolnosti onda kada smatra da su ispunjene pretpostavke iz čl. 369. st. 1. ZOO-a, što bi onda značilo *argumentum a contrario* da tužitelj koji nije ugovorna stranka (tzv. treća osoba) nije aktivno legitimiran zahtijevati izmjenu ili raskid ugovora. S druge strane pasivno legitimirana stranka u parnici radi izmjene ili raskida ugovora jest druga ugovorna strana (*legitimatío ad causā*).

Važno je istaknuti i to da raskid ugovora uslijed promijenjenih okolnosti ne nastupa po samom zakonu ili jednostranom izjavom ugovorne strane (kako je to u slučaju uslijed raskida ugovora zbog neispunjenja iz čl. 360.-362. ZOO-a) već se ugovor raskida konstitutivnom odlukom suda. Dakle ugovor između kluba i igrača pravno je valjan i proizvodi pravne učinke sve dok ga sud, po tužbi jedne od ugovornih strana, konstitutivnom presudom ne raskine. O ovome se sudska

²² Tako Vrhovni sud RH u odluci broj Rev-1505/02 od 8. XII. 2004., izvor: web-stranica Vrhovnog suda RH vsrh.hr.

praksa Vrhovnog suda Republike Hrvatske više puta izjasnila u svojim brojnim predmetima.²³

Kada gore citirane odredbe Zakona o obveznim odnosima podvedemo pod uobičajeno činjenično stanje nastalo uslijed globalne pandemije COVID-a 19, sve djeluje prilično jasno, posebno ako problem istražujemo na primjeru odnosa nogometnog kluba kao poslodavca i nogometaša kao zaposlenika, pa makar i *sui generis*. S aspekta poslodavca ili kluba radi se o situaciji gdje je stavka troškova **jako malo umanjena** (za trošak putovanja i organizacije utakmice u prvom redu), a stavka prihoda je dramatično ugrožena. Glede prihoda, nema utakmica što znači da nema ni prodaje ulaznica, nema prihoda od TV-prava,²⁴ nema javnih okupljanja pa nema ili gotovo da nema ni prodaje suvenira s obilježjima kluba i/ili igrača, a zamrlo je i tržište transfera (prodaje) igrača jer nitko ne može znati kada će se i u kakvom obliku i kakvoj dinamici natjecanja nastaviti (više-manje su se svi već odrekli nade u utakmice pred publikom na stadionima). Trošak plaća igračima, trenerima, pa i drugima koje klub zapošljava izuzetno je važna stavka ukupnih troškova, što ukazuje na siguran zaključak da niti jedan klub, barem od vlastitih prihoda, ne može računati na dulji opstanak bez bitnog smanjivanja troškovnih stavki, što je bez „diranja“ u plaće obična teorija. Pri tome pravno nije od značenja, ili barem nije od bitnog značenja, to što je eventualno vlasnik kluba (to vrijedi tamo gdje klubovi nisu udruge nego trgovačka društva) milijarder ili multimilijarder i to zato što se uvijek radi o dva pravna subjekta od kojih je klub svakako pravna osoba i strogo odvajanje je upravo *ratio legis* odredbi koje su dopustile postojanje pravnih osoba.²⁵

Potpuno je sigurno da načelno svaki klub ima pravo na raskid ili promjenu ugovora zbog promijenjenih okolnosti, što COVID-19 svakako jest, dapače to je školski primjer takvih okolnosti. Druga je stvar o kolikom bi se smanjenju radilo, o kojem razdoblju bi se uopće moglo raditi, kao i o potankostima relevantnima za konkretnu odluku. Pri tome svakako treba voditi računa o svakom detalju, pa tako i o tome da Zakon o obveznim odnosima sadrži jedno značajno ograničenje. Naime, u čl. 369. propisano je (pored ostaloga): „*Strana koja zahtijeva izmjenu ili raskid ugovora ne može se pozivati na promijenjene okolnosti koje su nastupile nakon isteka roka određenog za ispunjenje njezine obveze.*“

Relativno je lako utvrditi dospijeće i izvesti potreban zaključak *de lege lata* u npr. hrvatskom pravnom okviru u kojemu je uobičajeno (ako je radni odnos) dospijeće najkasnije 15. u mjesecu za prethodni mjesec. Problem nastaje kod obveza gdje je dospijeće ugovoreno npr. kvartalno (što je pravilo u NBA) ili godišnje.

²³ Vidi odluke Vrhovnog suda Republike Hrvatske broj Revt-37/08 od 1. X. 2008. i broj Rev-19/06 od 21. III. 2006., izvor: web-stranica Vrhovnog suda RH vsrh.hr.

²⁴ Tako je primjerice 23. V. 2019. vodstvo „Premier League“ (Engleska) na svojim web-stranicama objavilo da je nogometnim klubovima koji su se natjecali u tom najvišem razredu engleskog nogometa uslijed odigrane sezone 2018/2019 isplatilo na ime TV-prava sveukupni novčani iznos od čak 2.456.008.346,00 funti.

²⁵ Unatoč navedenom, već postoje primjeri u inozemstvu gdje su se klubovi (pod pritiskom javnosti) odrekli prava na potporu na koju bi inače formalno imali prava.

Naime, neovisno o dospijeću, radi se o obvezi koja svoj temelj ima u trajanju kroz određeno vrijeme i tu uvjetovanost dospijećem može dati i nepravedan rezultat. Nadalje, nije isto raskinuti ugovor u područjima života gdje nema prijelaznih rokova (što je pravilo izvan sporta) i u sportu (gdje je pravilo postojanje prijelaznog roka), kao ni ovisno o tome koliko je ugovor prethodno trajao i koliko je (barem trebao) još trajati. Sve su to argumenti *in favorem* posebne, specijalističke regulative, koja danas ili uopće ne postoji ili postoji, ali je daleko od potrebne kvalitete.

V. ZAKLJUČAK

U odnosu na promijenjene okolnosti sve nam djeluje jako jasno i jednostavno i temu smo uključili samo zato što je stvarno trenutačno najaktualnija, iako joj za onaj pravi „naboj“ ipak nedostaju prave dvojbe, pravni sukobi utemeljenih (makar suprotstavljenih) stavova. Pod navedenim mislimo na to da nedostaju rasprave u kojima pravni stručnjaci, uz uporabu pravnih argumenta, stručno i znanstveno elaboriraju svoje stavove i pri tome, uz uporabu istih instrumenata, negiraju protustavove s kojima se ne slažu. Toga nam stvarno nedostaje i na međunarodnom, ali posebno na domaćem planu. Umjesto toga, na raznim portalima i u medijima koji nisu ni primarno pravni, niti ih pravo posebno zanima, konfrontiraju se jasno interesno obilježeni i paušalni stavovi. To je na primjer najjasnije vidjeti kada sindikat hrvatskih nogometaša izjavljuje da apsolutno ne dolazi u obzir nikakvo smanjenje ugovornih prava, jer da bi to bio opasan presedan i da bi to ugrozilo egzistenciju sportaša i njihovih obitelji. Kada se netko usudi dati stručni komentar napatka koje su dali FIFA i UEFA, taj isti sindikat, koji zastupa u tim istupima netko bez ikakve pravne naobrazbe, ističe da je potpuna glupost i izmišljotina izjava pravno kvalificirane osobe koja te stavove tumači na način da se svakako preporučuje dogovor, ali ako se dogovor ne postigne, daje se za pravo klubovima, koji očito trpe veliku štetu, smanjiti ugovorna prava igrača. Stranih primjera ima mnogo i nakon početnih lutanja (s ekstremima koji su na jednoj strani bili predvođeni nogometnim klubom Real iz Madrida koji je zauzeo stav da neće smanjivati plaće, do nekih klubova koji su bez pokušaja dogovora s igračima drastično smanjili plaće) stvari su nekako uglavnom došle „na svoje mjesto“. Relativno su brzo sve uključene strane vidjele da je međusobno popuštanje nužno i donesene su (uglavnom usuglašeno) mjere kojima su obveze za vrijeme neigranja podijeljene u tri grupe: prva je u visini od trideset do četrdeset posto i taj iznos se plaća odmah, druga je iznos od dvadeset do četrdeset posto i to je iznos koji se trajno otpisuje, treća je također od dvadeset do četrdeset posto i to je iznos koji će se naknadno platiti igračima, pod uvjetom da se natjecanja nastave i da klubovi počnu ostvarivati prihode, barem donekle onakve kakve su ranije imali. Naravno, postoji čitav niz podvarijanti, čitav niz specifičnih rješenja koja u ugovornim odnosima u konačnici ovisi i o vještini pregovarača.

Međutim, kada problem potpuno „ogolimo“, svima je jasno da je pravo rješenje samo i isključivo u takvom pravnom okviru (za sada hrvatskom, ali taj okvir

sadržajno će preuzeti mnogi drugi ako je optimalan) koji bi unaprijed predvidio što više mogućih događanja i na optimalan način, poštujući razum i pravednost, takve situacije regulirao. U izradi tog pravnog okvira, točnije njegova nacрта²⁶ **moraju biti uključene sve zainteresirane strane, a posebno onaj dio pravne struke blizak sportskom pravu.** Uz malo će sreće, taj novi pravni okvir (i domaći i strani, i državni i autonomni) značiti da će neki budući zakon o sportu, ma kako se zvao, biti mnogo mnogo više u svakom pogledu od onoga što imamo sad. To će značiti da, na primjer, takav zamišljeni zakon bude s opsegom možda čak i zakonik u smislu da se svakako radi o više stotina članaka i da se pri tome, svakako, ozbiljno uzme u razmatranje ne samo stroga podjela na amaterski i profesionalni sport, nego i podjela (barem u hrvatskim okvirima) na nogomet i ostale sportove. Naime, nikako ne bi trebalo „miješati kruške i jabuke“, a rješavanje na isti način problema na primjer u vaterpolu (kao iznimno trofejnom momčadskom sportu s nizom olimpijskih, svjetskih i europskih medalja) i nogometu u konačnici dovodi, skoro da mora dovesti, do pravnih rješenja koja su prečesto različito i dobra i loša za nogomet i vaterpolo (umjesto vaterpola to može biti i bio koji drugi sport), što je naprijed navedenim podjelama lako i kvalitetno moguće izbjeći.

Neki (možda i mnogi) mogu se čuditi, možda kazati da je izjava pretenciozna, ali mi stvarno nemamo razloga bojati se izjave da je hrvatsko sportsko pravo sa svojom prošlošću, sadašnjošću i budućnošću (**pri tome mislimo na sportske pravnike**) potpuno spremno postići ono što su hrvatski sportaši već davno postigli – biti konkurentni bilo kome na svijetu, uključujući tu i najbrojnije i najbogatije države. Materijalnih zapreka pri tome nema, pitanje je samo kada će država konačno shvatiti da je jedino pravo rješenje pozvati sve stručne i zainteresirane neka ponude pravna rješenja za pojedine dijelove zakona. Potpuno je sigurno da će mnogi pojedinci, a svakako i strukovna udruga Hrvatsko društvo za sportsko pravo **uložiti sve svoje potencijale** da se konačno stvori ne dobar, nego vrlo dobar ili čak i izvrstan pravni okvir za sport, slično kao što se na primjer postiglo u obveznopravnim odnosima i u nasljednopravnim odnosima. Osim dobre volje i političke odluke i strpljenja od otprilike godinu dana,²⁷ sve što država treba učiniti jest potaknuti veliko savjetovanje iz sportskog prava, po mogućnosti uz nikakvu ili minimalnu kotizaciju. Ako je državi i to previše, onda, s velikim žaljenjem možemo samo kazati onu latinsku **SAPIENTI SAT.**

²⁶ Jer je izrada usvojenog akta u formalnom smislu privilegij legalnog donositelja kojemu struka mora biti prava potpora.

²⁷ Što znači godina dana kada 14 godina (od 2006.) čekamo podzakonske akte koje je trebalo donijeti (a nisu doneseni), kada dulje od godinu dana gotov nacrt (koji je po modusu izrade daleko od našeg prijedloga) „leži“ u nekoj ladici...

POPIS LITERATURE

Knjige i članci

1. Bačić, Snježana, *Načelo razmjernosti u praksi europskih sudova i njegov utjecaj na praksu sudova u Hrvatskoj*, doktorska disertacija obranjena na Pravnom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, prosinac 2013.
2. Crnić, Ivica, *Zakon o obveznim odnosima*, šesto izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Pravo 88, Organizator, Zagreb, 2016.
3. Gorenc, Vilim; Belanić, Loris; Momčinović, Hrvoje; Perkušić, Ante; Pešutić, Andrea; Slakoper, Zvonimir; Vukelić, Mario & Vukmir, Branko, *Komentar Zakona o obveznim odnosima*, Narodne novine, Zagreb, 2014.
4. Kačer, Hrvoje; Radolović, Aldo & Slakoper, Zvonimir, *Zakon o obveznim odnosima s komentarom*, Poslovni zbornik, Zagreb, 2006.
5. Kačer, Hrvoje; Perkušić, Ante; Ivančić-Kačer, Blanka, „Postoji li u Republici Hrvatskoj (kvalitetno) sportsko pravo?“, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu*, god. 49., broj 4/2012 (106), str. 727-739.
6. Kačer, Hrvoje et al., *Sportsko pravo*, Pravni fakultet Sveučilišta u Splitu, Split, 2018.
7. Omejec, Jasna, *Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda u praksi Europskog suda za ljudska prava – STRASBOURŠKI ACQUIS*, drugo i dopunjeno izdanje, Novi informator, Zagreb, 2014.
8. Petrić, Silvija, „Izmjena ili raskid ugovora zbog promijenjenih okolnosti prema novom Zakonu o obveznim odnosima“, *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci*, (1991.) v.28, br. 1/2007., str. 110. i dalje.
9. *Pravni leksikon*, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb, str. 191.

Propisi

1. Ustav Republike Hrvatske (Narodne novine, 56/90., 135/97., 8/98. – pročišćeni tekst, 113/00., 124/00. – pročišćeni tekst, 28/01., 41/01. – pročišćeni tekst, 55/01. 76/10 – promjena Ustava, 85/10. – pročišćeni tekst, 5/14).
2. Zakon o obveznim odnosima (Narodne novine, br. 35/05., 41/08., 125/11. i 78/15., 29/18).
3. Zakon o sportu (Narodne novine, br. 71/06., 150/08., 124/10., 124/11., 86/12., 94/13., 85/15., 19/16. – ispravak, 98/19., 47/20).
4. Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (Narodne novine – Međunarodni ugovori broj 18/97., 6/99. – pročišćeni tekst, 8/99. – ispravak, 14/02., 13/03., 9/05., 1/06., 2/10).

Internetski izvori

1. www.vsrh.hr
2. www.tas-cas.org

THE LEGAL INSTITUTE OF CHANGED CIRCUMSTANCES IN SPORTS (ON THE OCCASION OF COVID-19)

This text deals with the termination or amendment of a contract due to changed circumstances, but all in connection on the one hand with sport, and on the other hand with coronavirus, a global pandemic that decisively marked the beginning of the 21st century. Regarding the termination and generally changed circumstances on the example of sports, the situation is quite bad and there is a insufficiency of (especially those special) legal norms, as well as practice and especially court and arbitration practice with decisions on this topic. This text has the ambition to change the current situation for the better, and it is judged that COVID 19 is a strong enough reason to improve the legal framework so that it works effectively not only in situations but also preventively, which is a special quality of a very good legal framework.

Key words: *sport, coronavirus, COVID 19, contract, changed circumstances*